

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “สถานภาพการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรม : ความเชื่อ ศาสนา
ค่านิยม ประเพณีพิธีกรรม

“วัฒนธรรม” มีการให้คำนิยามหลากหลายตามเงื่อนไขของเวลาและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลต่อการศึกษาและความรู้เรื่องวัฒนธรรมในสังคมไทย ในกระบวนการนี้ ความรู้และการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 วัฒนธรรม คือ ความเจริญงอกงาม ความก้าวหน้าของชาติ เป็นความหมายในเชิงคุณค่า และงานเขียนประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม (ตั้งแต่ พ.ศ. 2440)

ระยะที่ 2 วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต พฤติกรรมของมนุษย์และสิ่งทีกลุ่มสังคมสร้างขึ้นจากการเรียนรู้จากกันและกันของมนุษย์ และงานเขียนวัฒนธรรมที่ใช้แนวคิดทางด้านสังคมศาสตร์มาช่วยในการวิเคราะห์ มีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมแบบสังคมวัฒนธรรม (ตั้งแต่พ.ศ. 2490)

ระยะที่ 3 วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของสังคมซึ่งเกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสภาพแวดล้อม มีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น มีผลวัดและพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และงานเขียนประวัติศาสตร์แบบชีวิตวัฒนธรรม ซึ่งเน้นการเคลื่อนไหวของสังคม (ตั้งแต่พ.ศ. 2520)

ตามแนวทางนี้ ความรู้และการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจำกัดตามสภาพแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา และมีได้ครอบคลุมตามความหมายของวัฒนธรรมตามที่เข้าใจในปัจจุบัน ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมด้านความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม ประเพณีพิธีกรรมจึงถูกนำเสนอเพียงบางแง่มุม โดยการเลือกหรือการละเลยที่จะศึกษาในบางเรื่องบางประเด็น ดังนั้นจึงพบว่าการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมด้านศาสนาและประเพณีพิธีกรรมมีการศึกษามาแต่แรกเริ่มของการเขียนงานประวัติศาสตร์ตามจารีตใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ด้านความเชื่อดั้งเดิมและค่านิยมปรากฏนับจากพ.ศ. 2490 เป็นต้นมา

การศึกษาเรื่องศาสนาซึ่งเป็นการเชื่อที่เป็นระบบและมีองค์กรที่ชัดเจนนั้น รัฐให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องราวของพุทธศาสนาโดยตลอด เพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนาของรัฐ รัฐไทยนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ได้พยายามปรับความรู้ทางศาสนาเป็นความรู้ที่สามารถอธิบาย

ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลและแสดงความเป็นชาติที่มีอารยธรรมที่ศิวิไลซ์ได้ แต่งานเขียนเหล่านั้นก็ เป็นไปเพื่อตอบสนองรัฐและผู้ปกครอง เพื่อทำความเข้าใจกับความเป็นมาของประเทศไทย ประวัติ ศาสตร์จึงมีลักษณะของการอธิบายถึงที่มาของพุทธศาสนา การเข้ามาและเผยแพร่พุทธศาสนา และ ศิลปะเนื่องในพุทธศาสนา จนกระทั่งมีการขยายตัวทางการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาการใช้แนว ทิศทางสังคมศาสตร์มาช่วยเป็นแนวทางในการศึกษา การอธิบายเรื่องราวทางศาสนามีลักษณะ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม โดยทั่วไปรวมถึงบทบาทและหน้าที่ในการควบคุมชุมชน และกำหนดพฤติกรรมของสังคม ศาสนากับรัฐในประเด็นการสถาปนาอำนาจ การรักษาอำนาจ และการบริหารการปกครองของผู้ปกครอง และพัฒนาการขององค์กรสงฆ์ในสมัยต่างๆ

การศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องค่านิยมมีอยู่จำนวนมากและไม่มากนักและเป็นงานศึกษาที่เริ่มใน ทศวรรษ 2490 งานศึกษาที่มีบทบาทในระยะเริ่มแรกมาจากการศึกษาทางด้านสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา คติชนวิทยา งานศึกษาเรื่องค่านิยมเหล่านี้เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรม เรื่องราวเนื้อหา การศึกษาค่านิยมจึงเน้นที่บทบาทในการควบคุมสังคม รากฐานที่มาจากค่านิยมในสังคมไทย ค่านิยมพื้นบ้าน งานประวัติศาสตร์ค่านิยมเหล่านี้เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรม เรื่องราวเนื้อหาการศึกษา ค่านิยมจึงเน้นที่บทบาทในการควบคุมสังคม รากฐานที่มาจากค่านิยมในสังคมไทย ค่านิยมพื้นบ้าน งานประวัติศาสตร์ค่านิยมมีการศึกษาในลักษณะที่แทรกอยู่กับการศึกษาประวัติศาสตร์สังคม ซึ่ง ศึกษาเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงสังคมจารีตสู่สังคมสมัยใหม่ โดยศึกษาผ่านกิจกรรม องค์กรหรือ สถาบันต่างๆ และงานศึกษาส่วนมากมักศึกษาควบคู่กับเรื่องโลกทัศน์

การศึกษาเรื่องประเพณีพิธีกรรมมีมาตั้งแต่เริ่มแรกของการเขียนงานประวัติศาสตร์ ตามจารีตสมัยใหม่ งานเขียนนี้มีลักษณะเป็นงานรวบรวมแบบแผนการปฏิบัติทางขนบธรรมเนียม ประเพณีของรัฐและราชสำนัก เพื่อแสดงถึงความเป็นชาติที่เก่าแก่และเจริญก้าวหน้า เนื้อหาการ ศึกษาจึงศึกษาประเพณีทั่วไปในเชิงคุณค่าและที่มาของวัฒนธรรมไทย จนกระทั่งในทศวรรษ 2490 การขยายตัวทางการศึกษาและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาเรื่องประเพณีพิธีกรรมเป็น ไปในลักษณะของการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน เน้นศึกษาบทบาทของประเพณีพิธีกรรมต่อสังคม และประเพณีพิธีกรรมโดยทั่วไปในชุมชนท้องถิ่น

การศึกษาและความรู้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมด้านความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม ประเพณี พิธีกรรม ในรายละเอียดจำนวนมากมาจากการศึกษาในแขนงวิชาต่างๆ โดยเฉพาะมานุษยวิทยา สังคมวิทยา คติชนวิทยา โบราณคดี และวรรณคดี ซึ่งเนื้อหาต่างๆนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานอย่างยิ่งดีในการ ศึกษาประวัติศาสตร์ด้านนี้ต่อไป